

SİGORTA SEKTÖRÜNDEKİ İÇ DENETİM UYGULAMALARINDA YASAL MEVZUATIN ROLÜ

(THE ROLE OF THE LEGAL REGULATIONS ON THE INTERNAL AUDIT APPLICATIONS IN THE INSURANCE SECTOR)

Rasim HACIOĞLU* / Günay Deniz DURSUN**

ÖZ

Bünyesinde buldukları kurumların faaliyetlerini geliştirmek ve onlara değer katmak amacını güden bağımsız ve objektif güvence ve danışmanlık faaliyetleri olan iç denetim fonksiyonu, kurumların risklerinin etkin şekilde yönetilerek varlıklarının etkili ve verimli olarak sürdürülebilmesinde kritik öneme sahiptir. Bu önem, çeşitli tür ve seviyeden risklerle sürekli olarak karşı karşıya kalan ve esasen bir risk yönetimi işi olan sigortacılık alanında ise çok daha yüksek seviyeye çıkmaktadır. İç denetim faaliyetlerinin sigortacılık alanındaki bu öneminin yanı sıra, iç denetim sisteminin oluşturularak denetim faaliyetlerinin gerçekleştirilmesi ülkemizde yasal olarak da zorunluluk

taşımaktadır. Bu çalışmada iç denetim faaliyetlerinin ülkemiz sigortacılık mevzuatındaki yeri, önemi ve mevcut durumu incelenmiş ve iç denetim sisteminin daha etkili ve verimli şekilde oluşturularak, denetim faaliyetlerinin de daha etkin şekilde yürütülebilmesi amacıyla yönelik olarak, yasal mevzuattaki gelişim alanları araştırılmış ve yapılan tespitlere bağlı olarak çözüm önerileri sunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Sigorta, Mevzuat, İç Denetim, Risk Yönetimi

JEL Kodlaması: M42, H83, G22, G32, G38

ABSTRACT

The internal audit function which aims to provide independent and objective assurance and consulting activities to the corporates has critical importance for managing the risks effectively and sustaining the efficiency and profitability of corporate entities. The mentioned importance increases in insurance area due to the insurance is a risk management activity and depending on the sector companies meet with the risks which have various types and levels as consistently. As well as this importance of internal audit function in insurance sector, it is a legal obligation in Turkey to constitute an internal audit system and perform audit activities in

insurance companies. In this study, the place, importance and existing status of internal audit function in Turkish insurance legislation have been searched and by the search it is aimed to detect the improvement areas in the legislation and make the recommendations to the related parties to be able to increase the effectiveness of internal audit activities in the insurance sector.

Keywords: Insurance, Legislation, Internal Audit, Risk Management.

JEL Classification: M42, H83, G22, G32, G38

* Dr., Aman Takaful Sigorta A.Ş., İç Denetim Bölümü Yöneticisi (CIA, SMMM, CFE, CRMA), İstanbul, Orcid: 0000-0002-9878-3685, rasimhacioglu@yahoo.com

** Dr. Öğr. Üyesi, İstanbul Aydın Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Muhasebe ve Finans Yönetimi Bölümü, İstanbul, Orcid: 0000-0002-1079-2879, gunaydenizdursun@aydin.edu.tr

Yazı Gönderim Tarihi: 11.03.2019, Yazı Kabul Tarihi:28.03.2019

1. GİRİŞ

Sigortacılık bir risk yönetimi işidir (Şenel, 2006:299). En yalın haliyle, zarara veya kayba uğrama tehlikesi şeklinde tanımlanabilen ve bireysel, toplumsal ve kurumsal hayatın her alanında karşılaşılan risk kavramının, genel kabul görmüş tek bir tanımı bulunmamakta, ekonomi, siyaset, sağlık, teknoloji, tarım, çevre gibi farklı alanlarda farklı algı ve etkileri oluşmakta, bu sebeple de kullanıldığı alana ve iş koluna göre çok çeşitli risk tanımlamaları yapılmaktadır (Shaw, 2003:23). Sigortacılık alanında risk, herhangi bir tehdidin bir kıymette veya kurumun kendisinde zarara yol açma ihtimali bulunan olay(lar) olarak tanımlanmakta ve sigortanın varoluş nedenleri arasında sayılmaktadır (Kaya ve diğ., 2014:16-17).

Sigortanın temel varlık sebebi olan risklerin etkin olarak yönetimi, bu alandaki işletmelerin varlığı, kurumsallığı, sürdürülebilirliği ve kârlılığı açısından hayati önem taşımaktadır. Risklerin yönetiminden, yönetim kurullarına karşı işletme üst yönetimleri sorumlu olup, işletme yönetimleri bu amaç doğrultusunda çeşitli istatistik, yöntem ve fonksiyonlardan yararlanmaktadır. İç denetim fonksiyonu, gerek yapısı ve doğası sebebiyle ve gerekse ülkemiz sigortacılık mevzuatının yüklediği sorumluluklara bağlı olarak, sigorta işletmelerindeki iç kontrol ortamları, finansal yapı ve durumları ile operasyon etkinlikleri ve verimliliklerinin değerlendirilmesinde en önemli risk yönetimi araçlarından biri olarak öne çıkmaktadır.

Bu çalışmada, ülkemiz sigortacılık mevzuatının iç denetim fonksiyonu ile ilgili hüküm ve yükümlülükleri incelenerek, sigorta işletmelerinde risklerin yönetimi ve iç kontrol ortamlarının değerlendirilmesinde yasal mevzuat açısından iç denetim fonksiyonlarının etkinliğini etkileyebilecek hususlar araştırılmış ve tespit edilen bulgular ışığında iç denetim faaliyetlerinin etkili ve verimli şekilde yürütülebilmesi için ilgili taraflara çözüm önerilerinde bulunulmuştur.

2. SİGORTANIN KAVRAMSAL ÇERÇEVESİ

2.1. Sigorta Kavramı ve Sigortanın Önemi

Sigorta, belirli bir prim karşılığında yapılan ve belirsiz bir ya da birçok riskin gerçekleşmesi halinde sigor-

tacının sigortalıya ödemeyi taahhüt ettiği para ya da diğer teminatlara ilişkin sözleşmedir (<https://www.lloyds.com>, 2019).

Sigorta ile az sayıdaki insan veya kurumun başına gelen zararlar, aynı riske maruz bulunan tarafların tümü tarafından birlikte paylaşılıp daha kolay telafi edilmektedir. (SEGEM, 2014:10). Risklerin etkilerini azaltan, vatandaşları ve katılımcıları koruma altına alan, sosyal güvenlik sistemini destekleyen, mali istikrara, ekonomik kalkınmaya ve büyümeye katkıda bulunan sigorta, toplumsal ve ekonomik alanlarda çok önemli faydalar sunmaktadır. Dolayısıyla sigorta, temelinde risk yönetimi işi olmakla birlikte, yalnızca risklere karşı oluşturulmuş bir koruma sistemi olmayıp, kişileri, kurumları, toplumları ve devletleri muhtemel risklere karşı koruyan, bunların hem kişisel ve sosyal hem de ticari hayatta daha esnek olmalarını sağlayan ve bu suretle gelişimlerine ve büyümelerine destek olan sosyal bir paylaşım aracıdır (Grant, 2012:3).

2.2. Sigorta Türleri ve Özellikleri

Sigorta, en temel haliyle sosyal ve özel sigortalar olmak üzere iki farklı kola ayrılmaktadır. Sosyal sigortalar devletler tarafından ve genellikle de mecburi olarak uygulanmakta ve kapsamına aldığı tüm çalışanlar için sosyal tehlikelere karşı bir güvenlik müessesesi olarak işlev görmektedir (İleri, 1998:166). Sosyal sigortalar yoluyla teminata alınan risklerin neler olduğu yasal olarak da belirlendiğinden, bu tür sigortalar, kapsamındaki risklerin haricinde bir sosyal teminat içermemekte ve bu yönleriyle özel sigortalardan tamamen farklılaşmaktadır (Topçuoğlu ve Öztürk, 2009:5). Bu durumda sosyal sigortalar kapsamı dışında kalan pek çok riske ilişkin korumanın ancak özel sigortalar ile sağlanabileceğini söylemek mümkündür. Özel sigorta kapsamına, gerçek veya tüzel kişilerin risklerini transfer etmek amacıyla ihtiyari veya zorunlu olarak sigorta şirketlerinden satın aldıkları sigorta ürünleri girmektedir (Çipil, 2013:101).

Özel sigortalar konuları bakımından; can & mal & sorumluluk sigortaları, zorunlu & ihtiyari sigortalar,

zarar & meblağ sigortaları gibi türlere ayrılabilmele birlikte, en genel kabul gören ayırım ise hayat ve hayat dışı (elementer) şeklinde yapılan branş bazlı sınıflandırmadır (SEGEM, 2014:24). Bu sınıflandırmada, insan hayatının sigortalanmasıyla ilgili sigorta ürünleri hayat branşı altında yer alırken, bunun dışındaki diğer sigorta ürünleri elementer branşlar altında toplanmaktadır (Çipil, 2013:105).

Sigorta kavramı ve tanımı göz önüne alındığında sigortayı diğer sektörlerden farklı kılan temel ve ortak özellikler ortaya çıkmaktadır. Bunlar; “sigortacı, sigortalı (sigortalı, sigorta ettiren veya lehtar), sigorta sözleşmesi, belirsizlik, prim ödenmesi, tazminat ödeme taahhüdü ile risk ve riskin transferi” şeklindeki unsurlardır (Özkan, 1998:10-11). Genel itibarıyla herhangi bir zamanda ve şekilde oluşması ihtimali olan çeşitli tehlikeler şeklinde tanımlanabilecek olan risk kavramı, sigortanın varoluş sebebi olması sebebi ile bu unsurların en önemlisi olarak öne çıkmaktadır (Göğüş, 2012:17).

2.3. Sigortacılıkta Risk ve Risk Yönetimi

Yukarıda hem genel hem de sigortacılık açısından tanımına değinilen risk kavramının, tanımlanması, sınıflandırılması ve yönetimi faaliyetleri, sigortacılığın risklerin transferine ilişkin bir ticaret alanı olması sebebiyle, diğer alanlara nazaran çok daha fazla önem taşımaktadır. Sigorta şirketlerinin karşılaştığı riskleri sınıflandırmada genel kabul görmüş bir sistem olmayıp, sigortacılığa ilişkin uluslararası çeşitli düzenleme taraflarının farklı şekillerde yaptıkları ayırımlar bulunmaktadır (Tiryaki ve Gözüaçık, 2007:23-24). Bununla birlikte sigortacılıkta risk kavramını temelde iki açıdan ele almak mümkündür. Bunlardan biri sigorta şirketinin yüklendiği, başka bir deyişle teminat verip çeşitli olasılıkların gerçekleşmesine bağlı olarak oluşan riskler, diğeri verilen teminatların dışında kurumun faaliyetleri, stratejileri, yatırımları, dış etkenler ve benzeri türdeki risklerdir (Karabulut, 2011:4).

Sigorta şirketleri, varlıklarını sürdürülebilir kılmaları ve de kârlılıklarını, etkinliklerini ve verim-

liliklerini devam ettirebilmeleri için karşılaştıkları tüm bu riskleri etkin şekilde tanımlamak, sınıflandırmak, ölçmek, kontrol altına almak, bir diğer ifade ile etkin risk yönetimi gerçekleştirmek durumundadır.

Sigortacılıkta risk yönetimi, sigorta işletmelerinde sigortalıların risklerini karşılayabilecek miktarda sermayenin bulunmasının yanı sıra, ülkenin finansal kurum ve kuruluşlarının ve de diğer tüm paydaşların hak ve menfaatlerini koruyacak idari yapının kurulmasını ifade etmektedir (Yazıcı ve Yanık, 2010:8). Dolayısıyla, sigorta şirketleri açısından önleyici kontroller içeren, iyi şekilde kurgulanmış ve şirketin amaçlarına uygun bir risk yönetim sistemiyle, esasen kurumsal risk yönetiminin kastedildiği söylenebilmektedir (Acharyya, 2008:39). Kurumsal risk yönetimi, kurumu etkileyecek potansiyel olayları açıklamak, kurumun risk alma profiliyle uyumlu şekilde riskleri yönetmek ve kurumun hedeflerine erişmesine ilişkin makul düzeyde güvence sağlamak amacıyla geliştirilmiş; kurumun yönetim kurulundan, üst yönetiminden ve diğer çalışanların tamamından etkilenen ve strateji belirlemede kullanılan, kurumun bütününde uygulanan sistemli bir süreçtir (COSO, 2004:2).

Sigortacılık sektöründe risk yönetimi çeşitli yöntemlerle yapılabilmele beraber, en temel haliyle risk yönetimi sistemini; iş kabul/üretim limit ve yetkileri, standartlar ve raporlar, yatırım rehberi ve stratejileri ile tazminat yönetimi uygulamaları oluşturmaktadır. Söz konusu araçlar sayesinde risklerin yönetimine ilişkin tanımlar, prosedürler, limitler, yetkiler ve yöntemler belirlenmekte ve risk yönetimi faaliyetlerinin kurumun amaç ve hedeflerine uygun şekilde sürdürülmesi sağlanmaktadır (Babbel ve Santomero, 1996:7-8).

Bununla birlikte iç denetim fonksiyonu da, sağladığı güvence ve danışmanlık hizmetleri ile birlikte, gerek işletmelerin süreç yönetimleri ve gerekse üst yönetimleri için risk yönetimi faaliyetlerinin etkili, verimli, doğru ve yeterli şekilde gerçekleştirilmesine yönelik önemli katkılar sunmaktadır. Gerek iç denetimin yüksek katma değeri ve gerekse ülkemizdeki yasal düzenlemelerin iç dene-

tim fonksiyonuna yüklediği sorumluluklar dikkate alındığında, iç denetimin kurumlardaki en önemli risk yönetimi araçlarından biri olduğunu söylemek mümkündür.

3. SİGORTACILIKTA İÇ DENETİM

3.1. İç Denetimin Sigorta Sektöründeki Yeri ve Önemi

İç denetim, bir kurumun faaliyetlerini geliştirmek ve onlara değer katmak amacıyla güden bağımsız ve objektif bir güvence ve danışmanlık faaliyeti olup; kurumun risk yönetim, kontrol ve yönetim süreçlerinin etkinliğini değerlendirmek ve geliştirmek amacıyla yönelik sistemli ve disiplinli bir yaklaşım getirerek kurumun amaçlarına ulaşmasına yardımcı olan bir fonksiyondur (<http://www.theiia.org>, 2019).

Son zamanlarda her alanda görülen büyük ve önemli değişimler ile artan rekabet ortamı, dar ve kısıtlı şekilde algılanan, değerlendirilen ve uygulanan iç denetim fonksiyonu kavramının anlamını önemli ölçüde değiştirerek iç denetimi, kurumun amaçlarına ulaşmasında yönetimin en önemli yardımcılarından birine dönüştürmüştür (<http://www.denetimnet.net>, 2019). Sürekli artan riskler nedeniyle günümüzde organizasyonların güçlü kalabilmesi ve sürdürülebilir bir başarı sağlayabilmesi için ihtiyaç duydukları temel unsurlardan biri iç denetimdir. Kurumlarda üst yönetimin başarısını, güvenilirliğini ve hesap verebilme gücünü artırma işlevi gören iç denetim, gün geçtikçe önemini daha da artırmaktadır. İç denetim dünyadaki birçok ülkenin hem özel sektöründe hem de kamu yönetiminde yasal bir zemine kavuşmuştur. Hâlihazırda iç denetim uluslararası standartlarda yürütülen bir yönetim disiplini haline almıştır (Aslan, 2010:63).

Sigorta ise, günümüzün gelişmiş ekonomik ve sosyal dünyasında mikro anlamda, risklerin gerçekleşmesinden sonra oluşabilecek zararları aynı riskin tehdidi altında bulunan taraflara dağıtarak sosyoekonomik çöküşlere engel olurken, makro anlamda, ekonomik gelişme ve büyüme sürecinde bir nevi katalizör görevi görerek sosyal, ekonomik ve politik istikrara katkı sağlamaktadır (Uralcan, 2012:125).

Sigorta sektörü; malî yapısı, riskleri, kârlılıkları, gelir üretme şekilleri, organizasyon yapıları, faaliyetleri ve operasyonları itibarı ile diğer sektörlerden ayrılmaktadır (Uzun ve diğ., 2005:6). Sektörün kendine has yapı ve dinamikleri, önemli yükümlülükler içeren yasal mevzuat, farklı muhasebe sistemi, yoğun rekabet koşulları, artan, çeşitlenen ve farklılaşan riskler, bu risklere bağlı olarak değişen ve gelişen müşteri talepleri, büyüyen organizasyonlar, karmaşıklaşan işlemler, teknolojik gelişmeler, politik/doğal/çevresel/ekonomik olaylar gibi temel sebeplere bağlı olarak işletmelerin varlıkları, kârlılıkları, sürdürülebilirlikleri, faaliyetleri ile yönetsel karar ve stratejilerini etkileyen sigorta pazarına özgü ve/veya genel çok çeşitli ve kritik riskler ortaya çıkmaktadır. Söz konusu risklerin yönetiminde iç denetim fonksiyonu hem kavramsal ve yapısal olarak hem de mevzuat yükümlülüğü sebebi ile önemli işlevler üstlenmekte ve buna bağlı olarak iç denetimin sağladığı bağımsız ve tarafsız, danışmanlık ve güvence hizmetlerinin önemi diğer sektörlerde nazaran sigortacılık alanında çok daha fazla önem taşımaktadır.

3.2. Sigorta Sektöründe İç Denetim Mevzuatı

Sigortacılık, finansal alanda faaliyet gösteren sektörlerden biridir ve bu sebeple devletin sıkı yasal düzenlemeleri ve takibine tabi tutulmaktadır. İşleyişi ve özellikleri itibarı ile diğer sektörlerden farklılık gösteren sigorta sektörü, ülkemizde Hazine ve Maliye Bakanlığı bünyesinde yer alan iki birim tarafından sektör şartlarına ve özelliklerine uygun olarak düzenlenmekte ve denetlenmektedir (Dursun ve Kablan, 2017:70). Bunlardan Sigortacılık Genel Müdürlüğü, temel olarak sigortacılıkla ilgili konularda mevzuatı hazırlamak, uygulamak ve ilgililer tarafından uygulanmasını izlemek ve yönlendirmek, ülke sigortacılığının gelişmesi ve sigortalıların korunması için tedbirler almak, bu tedbirleri bizzat uygulamak veya ilgili kuruluşlarda uygulanmasını izlemek faaliyetlerinden sorumludur. Sigorta Denetleme Kurulu ise, ilgili kanun ve yönetmelikler kapsamında kendisine verilen denetim, inceleme ve soruşturma faaliyetlerini yürütmek ve sonuçlandırmak, denetim sonuçlarını ve alınacak önlemleri incelemek ve değerlendirmek, sigortacılıkla ilgili denetim gerektiren ihbar ve şikâ-

yetleri incelemek ve sonuçlandırmak sigortacılık piyasası ile ilgili raporlar hazırlamak ve ilgili taraflara raporlamak ve mütalaa vermek görevlerini gerçekleştirmektedir (<https://www.hmb.gov.tr>, 2019).

Türkiye’de devletin sıkı kontrolü altında faaliyet gösteren sigortacılık sektöründeki devlet müdahalelerinin amaçlarını şu şekilde sıralamak mümkündür (<http://www.aktuerya.hacettepe.edu.tr>, 2019):

- Sigortacılığın bütünüyle güvene dayalı bir sistem olması,
- Verilen taahhütlerin gerçekleştirilmesine yönelik şirketlerin ödeme kabiliyeti, mali yeterlilik ve şirket sürekliliği sağlayabilmesi,
- Sigortalılarla beraber üçüncü şahısların ve yatırımcıların hak ve menfaatlerinin korunması,
- Sektörün sahip olduğu istihdam kapasitesinin geliştirilmesi,
- Ekonomi politikalarını belirleme konusunda yol gösterici olması.

Bu amaçlar doğrultusunda sigorta sektörü ülkemizde; kanunlar, kanun hükmünde kararname, yönetmelikler, genelgeler, tebliğler, Bakanlar Kurulu kararları, klostlar, genel şartlar, tarifeler ve talimatlardan oluşan çok sayıdaki düzenleme aracılığı ile yürütülmektedir.

Ülkemizdeki sigortacılık faaliyetlerinin temellerini yasal anlamda Sigortacılık Kanunu ile Türk Ticaret Kanunu oluşturmaktadır. Türk Ticaret Kanunu’nda sigortacılık faaliyetleri altıncı kitapta düzenlenmiş ve sigortanın temel kavramları, tarafları ve yükümlülükleri, türleri, prensipleri ve çeşitli hükümlerini düzenleyen genel çerçeve çizilmiştir (Türk Ticaret Kanunu, 14.02.2011 tarih ve 27846 sayılı Resmî Gazete). Sigortacılık Kanunu ile de “*ülkemiz sigortacılığının geliştirilmesini sağlamak, sigorta sözleşmesinde yer alan kişilerin hak ve menfaatlerini korumak ve sigortacılık sektörünün güvenli ve istikrarlı bir ortamda etkin bir şekilde çalışmasını temin etmek üzere bu Kanuna tâbi kişi ve kuruluşların, faaliyete başlama, teşkilât, yönetim, çalışma esas ve usulleri ile faaliyetlerinin sona ermesi ve denetlenmesine ilişkin hususlar ve sigorta sözleşmesinden doğan uyuşmazlıkların çözümlenmesine yönelik olarak sigorta tahkim sistemi ile ilgili usul*

ve esasları düzenlemek” amacı güdülmüştür (Sigortacılık Kanunu, 14.06.2007 tarih ve 26552 sayılı Resmî Gazete). Bununla birlikte, Karayolları Trafik Kanunu, Karayolu Taşıma Kanunu, Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu, Tarım Sigortaları Kanunu, Türk Borçlar Kanunu, Afet Sigortaları Kanunu ile Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun da sigortacılık faaliyetlerini düzenleyen temel (birincil) mevzuatı oluşturmaktadır (<https://www.tsb.org.tr>, 2019).

1959 tarihli Sigorta Murakabe Kanunu esas alınarak oluşturulan ve sigortacılık alanındaki iç denetim faaliyetlerinin güncel değişim ve gelişmelere uyumunun sağlanması amacıyla güden “Sigorta ve Reasürans Şirketlerinin Kuruluş ve Çalışma Esasları Yönetmeliğinde Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik” 2004 yılında yayımlanmış ve böylece sigorta sektöründe iç denetim faaliyetlerine yönelik önemli ve resmî bir dayanak ortaya konmuştur. Buna göre “sigorta şirketleri bünyesinde, faaliyetlerinin kapsamı ve yapısıyla uyumlu, değişen koşullara cevap verebilecek nitelik, yeterlilik ve etkinlikte iç denetim sistemlerinin bulunmaması; bu şirketlerin mali durumlarının, sigortalıların hak ve menfaatlerini tehlikeye düşürecek şekilde zayıfladığı hallerden sayılacağı” hükmü konmuştur (Sigorta ve Reasürans Şirketlerinin Kuruluş ve Çalışma Esasları Yönetmeliğinde Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik, 27.01.2004 tarih ve 25359 sayılı Resmî Gazete). Yine aynı dönemde “**Sigorta ve Reasürans Şirketlerinin İç Denetim Sistemlerine İlişkin Genelge**” yayımlanmış ve söz konusu yönetmelikte yer alan iç denetim sistemi kavramına ilişkin açıklamalar yapılarak; iç denetim birimi görevleri, iç denetimin kapsamı, personelin yetki ve sorumlulukları, iş akışı ve prosedürleri konularında genel bir çerçeve çizilmiştir (<https://www.tsb.org.tr>, 2019).

Sigorta şirketlerinde iç denetim zorunluluğu birincil mevzuat kapsamında Sigortacılık Kanunu ile birlikte ortaya konmuştur. Buna göre “*sigorta şirketleri ile reasürans şirketleri; tüm iş ve işlemlerinin, sigortacılık mevzuatı ve ilgili diğer mevzuata, şirketin iç yönergeleri ile yönetim stratejisi ve politikalarına uygunluğunun sürekli kontrol edilmesi, denetlenmesi ile hata, hile ve usulsüzlüklerin tespiti ve önlenmesi amacıyla risk yönetim sistemleri de dahil olmak üzere etkin bir iç denetim sistemi kurmalıdır*” (Sigortacılık Kanunu, md. 4/8).

Sigorta sektöründe zorunlu tutulan iç denetim çalışmalarına ilişkin iç denetim fonksiyonunun yapı ve faaliyetlerinin çerçevesi ise ikincil mevzuat kapsamında "Sigorta ve Reasürans ile Emeklilik Şirketlerinin İç Sistemlerine İlişkin Yönetmelik" ile çizilmiştir. (21.06.2008 tarih ve 26913 sayılı Resmî Gazete). Sigortacılık Kanunu'na dayandırılarak hazırlanmış olan ve iç denetimin yanı sıra iç kontrol ve risk yönetimi faaliyetlerini de kapsayarak toplu şekilde iç sistemler adı altında birleştiren söz konusu yönetmelik; hayat dışı, hayat, emeklilik ve reasürans alanında faaliyet gösteren sigorta şirketlerinin tamamını kapsamaktadır. Buna göre şirketler, karşı karşıya kaldıkları riskleri izlemek ve kontrolünü sağlamak amacıyla, kurum faaliyetlerinin kapsam ve yapısıyla uyumlu, değişen şartlara uygun, merkez ve taşra tüm birimlerinde uygulanan yeterli ve etkin iç sistemler oluşturmak, uygulamak ve geliştirmek zorundadırlar.

Yönetmelik, iç denetim sisteminin amacını "üst yönetime şirket faaliyetlerinin Sigortacılık Kanunu ve ilgili diğer mevzuat ile şirket içi strateji, politika, ilke ve hedefler doğrultusunda yürütüldüğü ve iç kontrol ve risk yönetimi sistemlerinin etkinliği ve yeterliliği hususunda güvence sağlamak" şeklinde tanımlamıştır. Buna göre, şirkette iç denetim birimi ya da teftiş kurulu tarafından yürütülecek iç denetim faaliyetlerinin gerçekleştirilebilmesi için, şirketin büyüklüğüne, faaliyetlerinin karmaşıklığına, yoğunluğuna, kapsamına ve risk düzeyine bağlı olarak, Sigortacılık Kanunu ve ilgili mevzuat ile şirket içi düzenlemelerde öngörülen denetim hizmetlerinin aksatılmadan ve bu hizmetlerin gerektirdiği seviyede yerine getirilmesi amacıyla yeterli sayıda iç denetçi veya müfettiş çalıştırılmalı ve iç denetim biriminin doğrudan yönetim kurulu na bağlı ve idari açıdan bağımsız olarak örgütlenmesi sağlanmalıdır. İç denetim birimi; genel müdürlüğün tüm birimleri, bölge müdürlükleri ve şubeleri ile taşra teşkilatı için en az yılda bir, tüm acenteleri için ise en az üç yılda bir defa raporlama yapmalı, fakat bankalar hariç tutulmak üzere şirketin toplam prim üretimindeki payı en az %5 ve daha fazla olan ya da tahsilâtı düşük olan acenteler için en az yılda bir defa yerinde denetim yapılmalıdır. Söz konusu denetimlerle ilgili planlama risk değerlendirmelerine göre, üst yönetimin görüşü de alınarak oluşturulmalı ve ilgili iç sistemlerden sorumlu yönetim kurulu üyesinin uygun gördüğü planlar yönetim kurulunun onayıyla

yürürlüğe girmelidir. Düzenlenmiş olan tüm raporlar, yönetim kurulunun gündemine alınmalı ve rapor sonuçlarına göre yapılacak işlemlere karar verilmelidir. İç denetim sistemiyle beklenen hedefe ulaşabilmek için şirketin yurt içinde ve yurt dışındaki şube, bölge müdürlüğü, acente ve genel müdürlük birimlerinin tamamı ile tam konsolidasyona tabi ortaklıkları gözetiminde yapılan dönemsel ve riske dayalı denetimlerde aşağıda sıralanan faaliyetler gerçekleştirilmelidir:

- İç kontrol ve risk yönetimi birimlerinin uygulamaları ile yeterlilik ve etkinliklerinin değerlendirilmesi,
- Muhasebe kayıtları ile finansal raporların doğruluğu ve güvenilirliğinin incelenmesi,
- Operasyonel faaliyetlerin, belirlenmiş olan usullere uygunluğu ile bunlara ilişkin iç kontrol uygulama usullerinin işleyişinin test edilmesi,
- Elektronik bilgi sistemi güvenilirliğinin gözden geçirilmesi,
- İşlemlerin, Kanuna ve ilgili diğer mevzuata, şirket içi strateji, politika ve uygulama usulleri ile diğer iç düzenlemelere uygunluğunun denetlenmesi,
- Şirket içi düzenlemeler çerçevesinde yönetim kuruluna yapılan raporlamalar ile Müsteşarlığa yapılan raporlamaların doğruluğu, güvenilirliği ve zaman kısıtlamalarına uygunluğunun denetlenmesi,
- Eksiklik, hata ve suiistimallerin ortaya çıkarılması; bunların yeniden ortaya çıkmasının önlenmesine ve şirket kaynaklarının etkin ve verimli olarak kullanılmasına yönelik görüş ve önerilerde bulunulması,
- Ana hizmetlerin uzantısı veya tamamlayıcısı niteliğinde olan hizmet alımlarının iç denetim sistemi kapsamında değerlendirilmesi,
- Dönemsel ve riske dayalı denetimler haricinde, yönetim kurulunun veya Müsteşarlığın talebi üzerine, iç denetimin amacına uygun olarak özel denetimlerin gerçekleştirilmesi.

Yukarıda sayılan kanun, yönetmelik ve genelgeler, sigorta sektöründeki iç denetim faaliyetlerine yönelik temel ve esas mevzuatı oluşturmakta olup, bun-

ların yanı sıra iç denetim faaliyetlerine çeşitli atıfların yapıldığı birtakım düzenlemeler bulunmaktadır. 24.08.2007 tarihli ve 26623 sayılı Resmî Gazete’de yayımlanan “Sigorta Şirketleri ve Reasürans Şirketlerinin Kuruluş ve Çalışma Esaslarına İlişkin Yönetmelik” ve de 07.08.2007 tarihli ve 26606 sayılı Resmî Gazete’de yayımlanan “Sigorta ve Reasürans ile Emeklilik Şirketlerinin Mali Bünyelerine İlişkin Yönetmelik” bu düzenlemelerden olup, genel itibarı ile sigorta şirketlerinde iç denetim sisteminin gerekliliğini ortaya koymaktadır (<https://www.murathanbayri.com.tr>, 2019).

4. SİGORTACILIKTA İÇ DENETİM FAALİYETLERİNE İLİŞKİN MEVZUATIN DEĞERLENDİRİLMESİ

Sigorta sektöründeki iç denetim faaliyetleri ve kapsamlarının düzenlendiği “Sigorta ve Reasürans ile Emeklilik Şirketlerinin İç Sistemlerine İlişkin Yönetmelik” ve “Sigorta ve Reasürans Şirketlerinin İç Denetim Sistemlerine İlişkin Genelge” incelendiğinde, iç denetim faaliyetlerinin etkinliği etkileyebilecek birtakım hususların ve bunlara ilişkin gelişim alanlarının bulunduğu değerlendirilmektedir.

Bunlardan birincisi, söz konusu mevzuat yükümlülüklerinin sigorta sektöründe yer alan şirketlerin tür ayrımı olmadan tamamına uygulanacak şekilde oluşturulmuş olmasıdır. Sigorta sektöründeki şirketler hayat dışı, hayat, emeklilik ve reasürans alanlarında faaliyet göstermekte ve nihayetinde sigortacılık faaliyeti gerçekleştirmekle birlikte; faaliyetlerinin içerikleri, şekilleri, ürünleri, hizmetleri, sunulan teminatları/kapsamları, iş operasyonları, organizasyon yapıları, taşıdıkları riskler ve bu risklerin belirsizlik ve olasılıkları itibarıyla birbirinden önemli farklılıklar göstermektedir. Örneğin hayat dışı branşlarda faaliyet gösteren bir şirketin üstlendiği risklerin çeşit ve seviyeleri ile emeklilik alanında faaliyet gösteren bir şirketin riskleri birbiri ile aynı olmadığı gibi, bu risklerin etki, olasılık ve belirsizlikleri de benzer özelliklerde değildir. Yine örneğin bir reasürans şirketinin ürünleri kurumsal müşterilere yönelik iken, hayat dışı, hayat ve emeklilik şirketlerinin hem bireysel hem de kurumsal müşterileri bulunabilmekte ve dolayısıyla da taşıdıkları riskler birbirinden farklılaşmaktadır. Bununla birlikte, sigorta sektöründeki şirketler aynı alanlarda

faaliyette bulunsalar dahi, organizasyon yapıları, büyüklükleri, operasyonları, branş dağılımları, portföy yapıları, finansal durumları gibi göstergelerinin birbirinden farklılıklar göstermesi sebebiyle riskleri de farklılaşmaktadır. Örneğin hayat dışı sigortacılık alanında faaliyet gösterip üretiminin oto branşlarında yoğunlaştığı bir şirket ile yangın/doğal afetler branşlarına yönelik üretimin ağırlıkta olduğu bir şirketin riskleri birbirinden önemli oranda farklılaştığı gibi, üretim yapılan branşlarının benzer olması durumunda dahi, yukarıda da sayıldığı gibi finansal durum, üretim hacmi, portföy yapısı, organizasyon yapısı, risk algı ve iştahı, yönetim kararları gibi birçok kritere bağlı olarak bu şirketlerin riskleri de farklılaşmaktadır. Tüm bu sebeplere bağlı olarak mevzuatta iç denetim faaliyetleri, kapsamı ve uygulamalarına ilişkin yükümlülüklerin, şirketlerin alan, branş, hacim, finansal durum, pazar payı, üretim/reasürans yapıları, hasar uygulamaları, organizasyon yapıları ve benzeri türünde kriterler dikkate alınmadan ve herhangi bir ayırım yapılmadan sigortacılık alanındaki tüm şirketler için ortak olarak belirlenmesi, bu şirketlerin iç denetim yapı ve faaliyetleri açısından tekdüze uygulamalara maruz bırakılmasına sebep olmakta ve buna bağlı olarak iç denetim fonksiyonundan beklenen katma değer sağlanamaması riski ortaya çıkmaktadır.

Gelişim alanı olabilecek bir diğer husus, iç denetim faaliyetlerinin risk odaklı olarak gerçekleştirilmesine ilişkindir. Risk odaklı iç denetim, klasik denetim anlayışından farklı olarak bir organizasyondaki süreç, operasyon ve işlemlere ilişkin risklerin tespiti, derecelendirilmesi ve kontrollerinin değerlendirilerek çözüm önerilerinin sunulması faaliyetleridir (Adiloğlu, 2011:67). Risk odaklı iç denetim anlayışı sayesinde iç kontrollerin uygunluğunu ve yeterliliğini incelemek, riskin izlenmesi sürecinde ihtiyaç duyulacak bilgileri temin etmek ve bir iş alanında geçerli olan en iyi uygulamaları tanımlamak mümkün olabilmektedir (Türedi ve diğ., 2015:4). Söz konusu mevzuat ise, bir yandan sigorta işletmelerinde iç denetim faaliyetlerinin risk esaslı yapılmasını şart koşmakta iken, diğer yandan da bir mali dönem içinde işletmelerdeki tüm bölüm ve bölge yöneticiliklerine ilişkin faaliyetlerin incelenmesini zorunlu tutmaktadır. Risk odaklı denetimin temelinde ise, denetim çalışmalarının kurumlardaki tüm alanlarda değil, ağırlıklı şekilde riskli olarak değerlendirilmesidir.

dirilen noktalarda yoğunlaştırılması bulunmaktadır. İç denetim faaliyetlerinin aynı anda hem risk odaklı olarak hem de bir dönem içerisinde tüm bölüm/bölgelerde gerçekleştirilmesi mümkün olabilmekle birlikte, sigortacılık gibi çeşitli tür ve seviyeden risklerle sürekli olarak karşı karşıya olan bir alanda bu yükümlülüğün gerçekleştirilebilmesi oldukça güçtür. Bunun için öncelikle yetkin, tecrübeli ve yeterli sayıda denetçiden oluşan bir kadro ve ayrıca sistemsel destek gerekmektedir. Bu durum işletmeler için ek maliyetler anlamına gelmekte olup, sigorta işletmeleri gibi maliyet odaklı kurumlarda ise bu tür ek maliyetlerin oluşması üst yönetimler tarafından istenmeyebilmektedir. Bu durumda mevzuatın uygulanabilirliği açısından bir tezat oluştuğu ve denetimlerin hem risk esaslı olarak ve hem de bir dönemde tüm birimlerde gerçekleştirilmesi yükümlülüklerinin birbirini engelleyebilecek birer koşul olabileceği değerlendirilmektedir.

Mevzuatta risk esaslı denetim faaliyetlerine ilişkin bir diğer gelişim alanı da bu faaliyetlerin şekil ve kapsamı ile ilgilidir. Söz konusu yönetmelikte riske dayalı olarak gerçekleştirilmesi şart koşulan denetimlerin, risk esaslı iç denetim kavramında yer alan kriterleri nasıl sağlayacağı belirtilmemiştir. Bir diğer ifade ile risk esaslı denetim faaliyetlerinin iç denetim birimleri tarafından nasıl planlanacağı, hangi alanların önceliklendirilmesi gerektiği, risklerin nasıl derecelendirileceği, süreç ve operasyonlar bazında hangi risk türlerine ve kontrol noktalarına hangi kaynaklarla ne kadar zaman ayrılacağı ve hangi denetim teknikleri/faaliyetlerinin uygulanabileceği konularında ayrıntı ve açıklamalar bulunmamaktadır.

Bununla birlikte, mevzuattaki bir başka gelişim noktası ise iç denetim faaliyetlerinin kalite seviyeleri ile iç denetçilerin performans takiplerine ilişkindir. Uluslararası İç Denetim Standartları gereği de hazırlanması ve sürdürülmesi gereken kalite güvence ve geliştirme programları; gerçekleştirilen faaliyetlerin iç denetimin tanımına ve standartlara uygun olarak değerlendirilmesini ve iç denetçilerin etik kurallarını uygulayıp uygulamadığının değerlendirilmesini mümkün kılmak amacıyla tasarlanmakta ve iç denetim faaliyetlerinin verimliliğini ve etkililiğini değerlendirerek gelişim alanlarını belirlemektedir. Yine uluslararası standartlar gereği hem iç hem de kurumdan bağımsız dış değerlendirmelerden oluşması gereken kalite gü-

vence faaliyetleri, iç denetim çalışmalarının etkinliği ve yeterliliği ile iç denetçilerin performansları, bağımsızlıkları, tarafsızlıkları ve yetkinliklerini dönemsel olarak etkin ve objektif şekilde ölçmeli ve sonuçları da dönemsel olarak işletme üst yönetimleri ve yönetim kurullarına iletilmelidir (IIA, 2010:10-12). Bu açıdan değerlendirildiğinde, mevzuatta iç denetim faaliyetlerinin kalitesine ve iç denetçilerin performansına ilişkin ölçücü ve seviye arttırıcı araç ve yöntemler ve bunların kullanımları ile ilgili daha ayrıntılı hükümlere ihtiyaç bulunduğu anlaşılmaktadır.

İlgili mevzuata ilişkin tüm bu faktörlere bağlı olarak; sektörde yer alan şirketlerin yönetim anlayışına, iç denetimin yapısı, personel yetkinliği ve tecrübesine, iç denetim algısına ve işletme faaliyetlerine bağlı olarak iç denetim uygulamalarında, çalışmaların kalite seviyelerinde, denetim faaliyetleri ve iç denetçilerin performans takip, sonuç ve ölçümlerinde farklılıklar ve eksiklikler yaşanması risklerinin oluşabileceği, iç denetim mevzuatı gereğince yapılması zorunlu tutulan risk odaklı iç denetimlerin gerçekleştirilemeyeceği veya istenen kapsam, etki ve verimde olamayacağı değerlendirilmektedir.

5. SONUÇ VE ÖNERİLER

Günümüzün bireysel, sosyal, çevresel, politik ve ekonomik dünyasının getirdiği şartlara bağlı olarak birey ve kurumlar sürekli olarak risklerle karşılaşmakta ve varlıklarını sağlıklı şekilde sürdürebilmek için bu riskleri etkin ve doğru olarak yönetmek durumunda kalmaktadır. Birey ve kurumların risklerini en etkin şekilde yönetebilmelerini sağlayan araçların başında özel sigortacılık hizmetleri gelmektedir. Bu hizmetleri sağlayan sigorta şirketleri, çok sayıda ve türde riski üstlenmekte ve esasen kümülatif risk yönetimi faaliyetleri gerçekleştirmektedir. Bu sebeple sigortacılık alanı diğer sektörlerle kıyasla risklerle doğrudan ve sürekli olarak karşı karşıya olan ve bu risklerin de doğru, etkili ve verimli olarak yönetilmesi gereken sektörlerin başında gelmektedir. İç denetim fonksiyonu sigortacılık alanındaki şirketlerde risklerin etkin şekilde yönetilmesinde sağladığı güvence ve danışmanlık hizmetleri ile yönetim kurulları ve şirket üst yönetimlerinin kararlarında önemli ölçüde yol gösterici olmaktadır. Bununla birlikte, iç denetim siste-

minin kurgulanması ve denetim faaliyetlerinin gerçekleştirilmesi ülkemizde yasal olarak da zorunluluk taşımaktadır. Halihazırda Sigortacılık Kanunu, Sigorta ve Reasürans ile Emeklilik Şirketlerinin İç Sistemlerine İlişkin Yönetmelik ve de Sigorta ve Reasürans Şirketlerinin İç Denetim Sistemlerine İlişkin Genelge, sigortacılık sektöründeki iç denetim faaliyetlerini düzenleyen mevzuat olarak öne çıkmaktadır. Bu çalışma kapsamında söz konusu mevzuat incelenmiş ve iç denetim faaliyetlerinin etkinliğini etkileyebilecek birtakım hususların bulunduğu değerlendirilerek çözüm önerileri sunulmuştur.

Buna göre, sigorta işletmelerindeki iç denetim faaliyetlerine ilişkin tekdüze yükümlükler içeren mevcut yönetmeliğin güncellenerek, işletmelerin faaliyetleri, branşları, yapıları, pazar payları, üretim/hasar/reasürans yapıları ve bunlara ilişkin risklerin sınıf ve seviyelerini dikkate alacak şekilde ayrıntılı olarak düzenlenmesi ve işletme yapılarına ve risklerindeki artış oranına bağlı olarak, iç denetim yapı ve faaliyetlerine ilişkin yükümlülüklerin de artırılması iç denetimin etkinliğinin sağlanmasında fayda sağlayabilecektir.

Diğer yandan, mevzuatta şart koşulan riske dayalı denetimlerin nasıl yapılabileceğine, hangi alanlara, süreçlere, kontrol noktalarına ve risk türlerine hangi denetim teknikleriyle yaklaşılacağına ve kaynakların nasıl kullanılacağına yönelik açıklayıcı mahiyette ek yasal mevzuatın oluşturulması, mevcut mevzuatın daha iyi anlaşılması ve uygulanması için yararlı olabilecektir. Ayrıca incelemelerin riske dayalı olarak daha etkin şekilde yapılabilmesi için işletmelerdeki tüm bölüm ve bölge/taşra yönetimlerinin bir dönem içerisinde incelenmesinin zorunlu tutulması yerine, yapılacak risk analizlerine bağlı olarak yüksek riskli alanların daha sık, düşük riskli alanların ise daha seyrek olarak denetlenmesine olanak sağlayacak şekilde güncellenmesi faydalı olabilecektir.

İç denetim faaliyetlerinin belirli bir usulde yapılabilmesi için planlama, icra, raporlama ve bulgu takip konularında belirli ve ayrıntılı standartların mevzuata konulması da fonksiyon etkinliğinin artırılmasına yönelik katkı sağlayabilecektir. Bununla birlikte, iç denetim personeline yönelik istihdam esaslarının kapsamlı olarak belirlenmesi yanı sıra performans ölçüm ve takiplerinin yapılması ve faaliyetlere ilişkin kalite standartlarının sağlanmasına yönelik güvence

programlarının uygulanması konusunda yükümlülüklerin ilgili mevzuatta ayrıntılı şekilde yer bulması da denetim faaliyetlerinin ve iç denetçilerin etkinliği, bağımsızlığı ve tarafsızlığının sağlanmasında yararlı olabilecektir.

Böylelikle, yasal mevzuat desteğinin geliştirilmesi suretiyle sigorta sektöründeki iç denetim fonksiyonunun daha da güçlendirileceği, etkinliğinin ve katma değerinin artırılmasına katkı sağlanabileceği değerlendirilmektedir.

Kaynakça

- Acharyya, M. (2008), 'An Empirical Study on Enterprise Risk Management in Insurance', *New Frontiers in Enterprise Risk Management, Springer Berlin Heidelberg*, ss.39-55.
- Adiloğlu, B. (2011), *İç Denetim Süreci ve Kontrol Prosedürleri*, İstanbul: Türkmen Kitabevi.
- Aslan, B. (2010), 'Bir Yönetim Fonksiyonu Olarak İç Denetim', *Sayıştay Dergisi*, Sayı:77, Nisan-Haziran 2010, ss.63-86.
- Babbel, D.F. & Santomero, A.M. (1996), 'Risk Management by Insurers: An Analysis of the Process', *The Wharton Financial Institutions Center*, 96-16, ss.1-36.
- COSO (2004), 'Enterprise Risk Management – Integrated Framework' *Executive Summary*, September 2004.
- Çipil, M. (2013), *Yeni Sigortacılık Mevzuatı ve Türk Ticaret Kanunu ile Uyumlu Risk Yönetimi Ve Sigortacılık*, Ankara: Nobel Yayıncılık, 2. Basım.
- Dursun, G.D. & Kablan, A. (2017), 'Sigorta Şirketlerinde Karşılıklar ve Muhasebeleştirilmesi', *Marmara Sosyal Araştırmalar Dergisi*, Sayı:12, ss.68-76.
- Göğüş, H.S. (2012), *Risk Odaklı İç Denetimde Risklerin Saptanması Ve Değerlendirilmesi*, İstanbul: Türkmen Kitabevi.
- Grant, E. (2012), 'The Social and Economic Value of Insurance', *The Geneva Association Paper*, Sept. 2012.
- IIA – The Institute of Internal Auditors (2010), 'Uluslararası İç Denetim Standartları', 2010.
- İleri, H. (1998), 'Türkiye'de Sosyal Güvenlik Sisteminin Değerlendirilmesi', *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Meslek Yüksekokulu Dergisi*, Sayı:1, ss.163-188.
- Karabulut, H. (2011), 'Hayat Sigortası Şirketlerinde ve Emeklilik Şirketlerinde Finansal Risklerin Yönetimi', *Reasürans Dergisi*, Sayı:79, ss.4-25.

- Kaya, F. ve diğ. (2014), *Sigortacılık*, İstanbul: Beta Basım, 4. Baskı.
- Özkan, M. (1998), *Sigorta İşlemleri ve Muhasebesi*, İstanbul: Bilim Teknik Yayınevi.
- SEGEM (2014), *Sigorta Acenteleri Teknik Personel Eğitimi Ders Notları*, 2014.
- Shaw, J.C. (2003), *Corporate Governance & Risk A Systems Approach*, New Jersey: Wiley Finance.
- Şenel, S.A. (2006), 'Sigorta Şirketlerinde Mali Yeterlilik', *Afyon Kocatepe Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, Cilt:8, Sayı:2, ss.297-315.
- Tiryaki, T. & Gözüaçık, G. (2007), 'Elemanter Sigorta Şirketlerinde Risk Faktörleri', *Reasürör Dergisi*, Sayı:63, ss.16-37.
- Topçuoğlu, M. & Öztürk M. (2009), 'Özel Sigorta Girişiminin Sosyal Güvenlik Sistemi Açısından Önemi', *Süleyman Demirel Üniversitesi E-Dergi*, ss.1-16.
- Türedi, H. ve diğ. (2015), 'Risk Odaklı İç Denetim', *Muhasebe ve Finansman Dergisi*, Sayı:66, Nisan 2015, ss.1-20.
- Uralcan, Ş. (2012), 'Sigorta Faaliyetlerinin İşlevsel Açıdan Değerlendirilmesi ve Türk Sigorta Sektörünün Bu Bağlamda Dünya Sigorta Şirketleriyle Karşılaştırılması', *Sosyal ve Beşerî Bilimler Dergisi*, Cilt:4, Sayı:1, ss.125-134.
- Uzun, A.K. ve diğ. (2005), 'Sigorta ve Reasürans Şirketlerinin

Kurumsal Yönetim Güvencesi: İç Denetim', *TİDE İç Denetim Dergisi*, Sayı:11, Bahar 2005, ss.6-11.

- YAZICI, S. & YANIK, S. (2010), 'Sigorta Sektöründe Kurumsal Yönetim ve Kurumsal Yönetim Komitesi'nin Rolü', *İktisat Fakültesi Mecmuası*, Cilt:60, Sayı:2, ss.1-22.

İnternet Kaynakları

- <https://www.lloyds.com/help-and-glossary/glossary-and-acronyms?Letter=I>, (Erişim tarihi: 10.01.2019).
- <http://www.theiia.org/guidance/standards-and-guidance/ippf/definition-of-internal-auditing/?search%C2%BCdefinition>, (Erişim tarihi: 15.01.2019).
- http://www.denetimnet.net/Pages/kriz_ic_denetim.aspx, (Erişim tarihi: 15.01.2019).
- <https://www.hmb.gov.tr/>, (Erişim tarihi: 04.02.2019).
- http://www.aktuerya.hacettepe.edu.tr/duyurular/seminerler/risk_gunleri/3.pdf, (Erişim tarihi: 04.02.2019).
- <https://www.tsb.org.tr/kanunlar-ve-khk.aspx?pageID=415>, (Erişim tarihi: 04.02.2019).
- <https://www.tsb.org.tr/genelge-teblig-ve-sektor-duyurulari-2004.aspx?pageID=629>, (Erişim tarihi: 05.02.2019).
- <https://www.murathanbayri.com.tr/wp-content/uploads/2018/05/Turk-Sigortacilik-Sektorunde-ic-Denetimin-Yasal-Cercevesi.pdf>, (Erişim tarihi:05.02.2019).